

"Karmen"

Ooper "Karmen" nägi rahhivalgust esmakordselt 3. märtsil 1875. a. "Opéra Comique's". Kuiigi "Karmen" on ooper, mis oma laiahaardelisuse poolt vaevast leiab laiemat teatrpubliku silmis võisolejaid, võeti see Pariisi publiku poolt esialgu vastu vaenuiselt. Välja arvatud mõned üksikud numbrid (toreadoori kupleed, Micaela aariaid jne.), oli publiku suhtumine täiesti külmu ning Pariisi väikekodanlased nimetasid seda oma kriitikute suu läbi kõlbhusevastaseks...

Pariisi publiku suhtumine saab meile selgeks juba üheainsa ajalehe retsensioonist: "Kombelised emad ja anuvärsed isad! Usalduks traditsiooni tõite teie teatrises oma tütreid ja naised, et pakkuda neile mõisilikku meelelahutust. Mis aga tundsite teie seda avalikku naist nihes, kes muulideajaja kaenlast jookseb dragnu kaenlasesse, dragnu kaenlast härjavõitleja kaissu, kuni mahajäetud armuke lõpetab ta häbiõhu pistodaga. Ooperi näotu, mõtetu muusika vastab just sellele, mida meil oli oodata Georges Bizet'lt."

Säärane oli see omapärane hinnang Bizet' geniaalsele teosele. Ooperi puhul ettepooldud etteheited ja laitsad on väga õpetlikud: need paljastavad täielikult tolleaegse Pariisi väikekodanliku seltskonna silmakirjalisuse ja pealis-kanduse. Säärane suhtumise tõttu luges Bizet oma ooperi lähikukkumaks ja ta oli põrvutatud.

Pärast lühikest haigust Bizet suri ühes Pariisi eeslinnas 3. juunil 1875. Kuiigi "Karmen" algul Pariisis läbi kukkus, algas aga välismaal kohe ta võidukäik, mis jätkub tänini. * *

1-ne vaatatus mägingib Sevillas. Üksteisega otseses läheduses asetsevad tubakavabrik ja vahukonna hoone, mille tõttu vabriku pilkade ja sõdurite vahel sõlmilaks armusühteid ja riigirikuse kokku õhtusteks kohtumisteks. Sõduritel olekski muuda äärmiselt igav ja selle tõttu on arusaadav, et niivõõ külätüürku Micaela ilmnimine on neile teretulnud vaheldus. Micaela otsib oma armastatud José, kes aga hetkel pole veel saabunud. Lühikese intermezzo järele lippab ta minema, et hiljem tagasi tulla.

Kohe järgnebi vahukondade vahetus. Morales teatab Joséle, et vahepeal teda keegi kenatüürlaps küsinud, ja lahkub oma meestega. Saanud Zuzingalt loa, jääb José ootama.

Kuid sautuse tahtel astub tema ellu uus isik mustlaseni Karmeni näol. Tubakavabrikus on vaheneeg ja pilkad kasutavad seda flirtimiseks. Kõige energeilsemalt teeb seda Karmen, märkides oma jäijekordesteks õhvriks seersant José, kellele ta võrgutavalt heidab punase roosi. Sellega on José "nakatatud", kuiigi ta taas ilnuvale Micaelale kinnitab oma armastust (tunnud duetti).

Draama haryneb edasi. Tubakavabrikus puhkeb riid, kus peategeplastena esinevad Karmen ja Manteola. Zuzinga küsil vangistatakse mõlemad, ja kuna juurdlusel selgub, et süüdlane on Karmen, siis niivõõrd paeluda, et see tema köidliühikese aja jooksul suudab Karmen José niivõõrd paeluda, et see tema köidliühikese suust vabastab ja joosta lasab. Loomulikult ootab teda ennast niivõõd vangistus.

2-ne vaatatus. Lillas-Pastia kõrts. Mustlased, sõdurid, salakauavadajad prassivad kirevnoosfäärilises miljoos. Eii puudu ka Zuzinga, Morales, Frasquita, Karmen ja Mercedes. Tantsitakse, rielatakse ja juuakse. Enne kõrti sulgemist saabub veel härjavõitleja Escamillo, kelle areenile astumiseega algab taviline kolmnurk kahe mehe ja ühe naise vahel (Karmen, José, Escamillo). Kuid salakauavõõd käib oma harilikku rada. Remedado, Dancario, Karmen, Frasquita ja Mercedes arutavad viieküsi, milist teed mööda oleks kõige parem salakauupa ilma viia. Ootamatult loobub aga Karmen koostööst, kuna talle Zuzinga teatas José vabanemise vianglast. Ta olevat arnutud ja sellepärast jätetuga ta rahule! Saabubki José. Karmen võtab ta armastusväärsest vastu, tantsib ja laulab talle, ja hoolimata vahpealset arusaamatusest võidetakse salgale uus liige — José näol. Peamiseks põhjuseks on siin Zuzinga ja José kohtamine. José ja Zuzinga lähevad Karmeni pärast tülli ja niivõõd seltsib deserterrimisele veel ülemnusele vastuhakk, mis otsustab asja.

3-as vaatatus. Mägestik. Oo. Üle kuristiku viivra silla ilnuvad salakauavõõdajad ja asuvad väikecele puhkusele kaljuõhestikus. José ja Karmeni vahel tekib sõnelus; Joséd piinab südamevõõmistus vana emma pärsast, kuna Karmenle säärased tunded on täiesti võõrad. Ta sõnab Joséle, et mingi see siis emma juurde, ega temast õiget kontrabandisti iktakagi saavat. Seks puhks lepitakse kill veel, aga Escamillo ilmnimine toob mõlema suhetesse otsustava pöörd. Karmen pole toredoori siiski unustanud; pealegi meeldib talle selle kelktiv käitumine rõõken kui José. Jääge "armastus. Ja kui siis veel Micaela tegevuspäiale ilnub, teatades José emma raskest haigussest, siis on asi otsustatud, kuiigi näiliselt kõik jääb veel lahiseks.

4-as vaatatus. Paar kaud on möõdunud. Karmen kuulub Escamillole, kelle esinimine Sevillas on kokku meelitanud suure rahvahulga. Oodatakse toredadore, pitkadoore ja teisi härjavõõstlusse osavõõjaid. Viimaks saabub peasangar Escamillo. Saades rahvahulga tormilise vaimusse osaliseks, kohtub ta enne esinemist veel Karmeniga, kus nad kinnitavad üksiteisele armastust. Mercedes ja Frasquita hoiatavad Karmeni rahvahulga seas viihiva José eest, kuid Karmen läheb lahtiste silmadega oma saatusele vastu.

José tababki Karmeni areeni sissekäigul. Ta vannutab teda veelkord tulla tagasi ja alata uut elu, kuid Karmeni on vaid üks vastus — "ei!". Korutavatele palvetele vaatamata jääb Karmen kindlaks ja pimesdas armukadeduse hoos tapab José Karmeni.